

Совхозин эдл-ахун олз-оршиг өөдлүүлгэнэ хаалгъ

I. Малин хотин батта көрнэг бүрдэх кертгэ

Амн болгъна тоод мах, ус болн тос гаргългъар дорхи джилмудин эргд Америкин Соединени Штатсиг куцлгън—селанэ эдл-ахун күч-колсчнрин ддр-бурдин керг-төр болджана. 383-ч номертэ совхозин коллектив мал бсглгънд өдлдж болм эврәннэ эв-аргъан тоолад, эн тавн джилин суулдэр хон малан—34 мингъгънд, укр малан—2 мингъгънд күргдгъгъх төр тавсмн.

Эн эрки чинртэ эдл-ахун төр хагъллгънд—малин хотин батта көрнэг бүрдэлгън берк чинртэ болдж. Мана совхоз уттурштан 33713 гектар газр—тер тоод малин идгин—10897 гектар, хадлгъна—7075 гектар газр эдлнэ. Йирин хадлгъна газрин нег гектар болгънас бсв хадлгън эн джилд 0,9 центнер болв. Ода совхозин эдл-ахун 30 мингъгън хон, 1800 шаху бол мал баянэ. Газрин идг болн хадлгъна газрин бсвн цуг мал агърусиг теткдгъахш. Тер учрар совхозин коллективин гол төрнэ—селанэ эдл-ахун культурин ургъциг аль-бисарь бөдлүүлгън болджана.

Малин хотин батта көрнэг учрар мал бсгдж, терунэ олз-оршинэ икдүүлдж болш уга.

II. Газр эдлгънэ культур бөдлүлхмн

Газр эдлгънэ культурин кемдгэ бөдлүүлгън—агрономическ номин улд, селанэ эдл-ахун элвг техникум эвинь олдж, ик аштагъар олзлгъна улд, газр хагъллгънд болн тарэ тарлгънд, теруг хурадж авлгънд агрономическ заавр—зокалмуд арднэ ордж күцэлгън болджана.

Эн джилд мана совхозд 5041 гектар зябь хагългдв, талцанар желхлэ, 1958 джилин хаврин таран цугтан, саянэр хагългдэд, самлгдэд эд-бод кегдсн зябь газрар таргдхмн. Белн газрар хаврин тарэ тарлгън,—теруг агротехническ ахр болзгт тарэ эв-аргъ бгхмн. Ахр болзгт тарэ тархлэ, таранас ик ургъц авхар куладж болхмн.

Терунас талдан, 756 гектар хар пар хагългдсн баянэ. Эн газрт 1959 джилин ургъцин намрин таран таргдхмн. Хар пар газр талдан газрас сан болдгинь—хагсу гань иктэ 57 джилин дамшлт үзүлв. Эн джилд намрин таранэ цагъан буудан 1 гектар болгънас дундлад 14,1 центнер авгдсн болхла, хар пар газрар таргдсн намрин таранэ цагъан буудан 1 гектар болгънас 31 центнер буудэ авгдв, эс-гидж совхозин дундин ургъцас хойр холванас даву болв. Намрар хагълн тарсн таранэ ургъцас болжла, гурви холван ик болв.

Совхоз эн джилд 1108 гектар намрин таранэ цагъан буудэ тарв. Эн таран нургълдж шахм зергланэ сеялкар кирсдлж таргдв. Ут-туршдан 2 мингъ гар гектар намрин таранэ хар буудэ таргдв, тер тоод кеелтэ хобдин отар болгънд 40—50 гектар—цугтан 100 гектар хар буудэ, 622 гек-

тар—малин хот кедж хаддж авхин төлэ, 691 гектар йирин хадлгъна газр ясдж саярулхин төлэ таргдв, наадк 200 гар гектар хар буудань—таранэ экнэ төлэ таргдв. Намрин таранэ гарцнэ, терунэ баядлнэ ода йир сан.

III. Пар газриг эк-бод келгънэ олн зүсн эвиг ниилүлдж келгън

Мана совхозин 4-ч фермд 100 гектар пар газр, газр эд-бод келгънэ олн-зүсн эв ниилүлгдлж турун болдж мана совхозд кегдджанэ. Эн джилин намрар тер 100 гектар газр 18—20 сантиметр гуунэр хагългдла. Хавртан тер газрин гектар болгънд 120—150 килограмм суперфосфат цацдж асрад, ээм уга андсхар 25—30 сантиметр гуунэр хагълхвдн. Тегэд тнигчкэл газр татгин учрар силос гидж эрдни-шишэ тархэр седджанэвдн. Эрдни-шишэ хурадж авсна хбн аралар (дисковый луцильникар) самлгдхмн. Иргч намртан 1959 джилин ургъцин намрин таранэ цагъан буудэ таргдхмн. Тнигэд эн 100 гектар газр хойр дакдж олзлгдхмн.

Халымг тангъгъчин хагсу гань иктэ газр-усна баядлд турун болдж сбрдж халадгъах мана эн дамшлт сан ашан үзүлх гидж бидн тоолджана-вдн, болвилашнэ 1959 джилин зунар медгдх збвтэ. Кемрджан, комбинированн эн эв-аргъар газр белддж хойр дакдж олзлгън олзта-оршта болд баяхлэ, эн эв-аргъар газр белдлгъиг цааранднэ бргдүлхвдн. Гранулированн суперфосфат—таранэ ургъц ик гидг ашта-густа болдж. Ода бидн эдл-ахундан 600 центнер суперфосфаттавдн. Энунэ зар-марнэ намрин таранэ цагъан буудэ асрвдн, наадк суперфосфатарнэ хавртан дамдгг бгч асрхвдн.

IV. Мана неквр

Мана тангъгъчин газр-усна баядлд Мальцевск эв-аргъар газр хагълдж белдлгън, тнигдж газр хагъллгъиг улм гүүдүлдж яслгън—олзта-оршта болхнэ лавта. Гуунэр газр хагъллгъиг йирин андсхар кехлэ, чинрнэ багърад, ашан саянэр үзүлхш. Газр хагълдж эдлгънэ Мальцевск дамшлтиг бргнэр олзлхин төлэ ээм уга андсх кертэ. Тангъгъчин селанэ эдл-ахун управленэ, эн ээм уга андсхин тускар, эднэр совхозмудиг тетгхин тускар санх кертгэ. Эдл-аху болгънд газр хагълдж белдлгънэ Мальцевск эн дамшлтиг бргнэр олзлгън—мана тангъгъчин агрономсин, эдл-ахун гардачнрин эрки керг болх збвтэ.

V. Сад болн виноград— олз-оршин невр булг

Ямаран чигн эдл-ахун олзта-оршта болгъхин төлэ, теруг аль-бисарнэ бсгдж-бргджүлх кертгэ. Тегэд совхоз болгънд сад болн виноград суулгългън—бас нег ик чинртэ, олзта-оршта керг болджана. Болв, эдл-ахун эн халхд, тус йилгъл зер-земшин сад болн ви-

ноград суулгълдж эдлгънд сан онг тавгдхш.

Мана совхозд хавртан виноград суулгълхин төлэ эн джилд 25 гектар газршишлнэ хагългддлж, бел кегдв. Дакад 12,3 гектар газрт нургълдж альмна болн чиггъин модн суулгългдв. 9 гектар газрин агъу ээлдгъах зер-земшин сад ясгддлж асрвдв. Хавртан зер-земшин сад суулгълхин төлэ 12,7 гектар газр бас белдгдв.

Эн дала көдлмш биш, болв сад болн виноград келдлж суулгълдж эдлгънд ик чинр зүүджанэ. Мана совхоз эн джилин бийднэ 25 гектар газрин агъуд сад суулгълдж чадх билэ, болв садин үндснэ уга болд, суулгълдж чадсн угавдн.

Тангъгъчин селанэ эдл-ахун управленэ, эврәннэ совхозмудиг болн колхозмудиг зер-земшин садин үндсэр тетгхин төлэ плодпитомникин эдл-аху бургдхлэ сан болх билэ. Тангъгъчин эдл-аху болгънар сад болн виноград суулгълдж бсглгън ик олзта-оршта керг. Мана гол керг—мал бсглгън, зер-земшин сад болн виноград суулгългън болхла, кертгэ төр биш гидг—буру халад. Эн көдлмшиг гарган авч делгрүлгън—мана бас нег эрки чинртэ төр болдж гарх збвтэ.

VI. Мал үвлзүүлгън

Эн джил хагсу гангта болсн учрар малин хот татугъар белдгдв. Мана совхоз малин хот белдлгънэ зурагъан 75 процент күцэв. Малин хотин тним баядл эн джилд мал үвлзүүлгънд ик гидг онц даалгъвр тавджанэ. Малд дурндан күрх бсвтэ, дулан хаша-хаацта болхла, үвлин ямаран чигн китн шуургън боран аямшг уга боллг. Малин хот тату болал, дакад деернэ дулан баярнэ уга болхла нам джбблн Увлин бийднэ зудта болдж медгдх биший.

Тер учрар, мал хэрүлдж газр идүүлгън, белдлж авсн малин хотан кинан кевэр арвдлж, дигтэ-даратагъар, кемдггъгъар гаргълдж эдлгън—малчнрин, зоотехникудин эрки төр болджана.

Тангъгъчин селанэ эдл-ахун управленэ зааврар 105 номертэ болн "Южный" совхозмудас 2500 центнер солон авчана-вдн. Ода тер солон малин үвлзгън баярнэр зббгдхмн.

Малин хаша-хаац ик гидг дуту-дунлта баянэ. Тедн нургълдж терз уга. Терзлнэ гихлэшил уга болдж гарна. Шулу болдгар эс терзлхлэ, мал, нег улу багъ мал даарад гемтх аямшг гарчана.

Увлин цагт зоотехникудин, малин эмчнрин даалгъврнэ легд ик. Ода эднэ үүлдх ормнэ—малин үвлзгън баярнэ, малчнр заагт заавр бглгън, малин хотин болн услврнэ дигин халадлгън, теднд днбн-тусан күрлгън болджана.

Дуту-дундан түргар уурулдж, малан үвлэс бурн-бүгн, таргън-цатхлнгар авч гарлгън—ирх джилд совхозин эдл-ахун олз-оршинэ икдүлх эв-аргъ бгхнэ лавта.